

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA BARQAROR O'SISH OMILLARINI BAHOLASH VA PROGNOZLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Qarshi tumani

2-son texnikumi o'qituvchisi

Xakkulova Feruza Xushmurodovna

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyotida barqaror o'sishni ta'minlovchi asosiy omillarni baholash va ularni prognozlash tizimini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rganilib, ularning o'zaro bog'liqligi ekonometrik usullar asosida baholanadi. Shuningdek, barqaror o'sishni ta'minlashga qaratilgan prognozlash mexanizmlarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar. Barqaror iqtisodiy o'sish, makroiqtisodiy ko'rsatkichlar, ekonometrik tahlil, prognozlash, iqtisodiy rivojlanish, investitsiyalar, inson kapitali, innovatsiyalar, iqtisodiy siyosat, model baholash.

Аннотация. В данной статье анализируются основные факторы устойчивого экономического роста в экономике Узбекистана, а также вопросы совершенствования системы их оценки и прогнозирования. В исследовании рассматриваются макроэкономические показатели, влияющие на экономический рост, и оценивается их взаимосвязь с использованием эконометрических методов. Кроме того, разрабатываются научно-практические рекомендации по совершенствованию механизмов прогнозирования устойчивого роста.

Ключевые слова. Устойчивый экономический рост, макроэкономические показатели, эконометрический анализ, прогнозирование,

экономическое развитие, инвестиции, человеческий капитал, инновации, экономическая политика, оценка моделей.

Abstract. This article analyzes the key factors of sustainable economic growth in the economy of Uzbekistan and explores ways to improve the system for their assessment and forecasting. The study examines macroeconomic indicators affecting economic growth and evaluates their interrelationships using econometric methods. Furthermore, scientific and practical recommendations are developed to enhance forecasting mechanisms for sustainable growth

Keywords. Sustainable economic growth, macroeconomic indicators, econometric analysis, forecasting, economic development, investments, human capital, innovations, economic policy, model estimation.

Hozirgi globallashuv va iqtisodiy integratsiya jarayonlari jadallashib borayotgan sharoitda milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash har bir davlat oldida turgan ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. O'zbekiston iqtisodiyotida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, tarkibiy o'zgarishlar va investitsion siyosatning faollashuvi iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, barqaror iqtisodiy o'sishga erishish nafaqat mavjud resurslardan samarali foydalanishni, balki o'sish omillarini chuqur tahlil qilish, ularni baholash va aniq prognozlash tizimini shakllantirishni talab etadi. Ayniqsa, global iqtisodiy beqarorlik, tashqi shoklar va ichki strukturaviy muammolar sharoitida iqtisodiy o'sishni ilmiy asoslangan holda boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, unda O'zbekiston iqtisodiyotida barqaror o'sishga ta'sir etuvchi omillarni kompleks baholash hamda ularni prognozlash tizimini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida zamonaviy ekonometrik yondashuvlar asosida asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning o'sish jarayoniga ta'siri aniqlanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — O‘zbekiston iqtisodiyotida barqaror o‘shish omillarini aniqlash, ularni baholash usullarini takomillashtirish hamda samarali prognozlash tizimini ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston iqtisodiyotida barqaror o‘shishni ta‘minlash ko‘p omilli va murakkab jarayon bo‘lib, u turli makroiqtisodiy, institutsional va ijtimoiy-iqtisodiy omillarning o‘zaro ta‘siri asosida shakllanadi. Ushbu jarayonda yalpi ichki mahsulot o‘shish sur‘atlari, investitsiyalar hajmi, eksport-import operatsiyalari, inflyatsiya darajasi, bandlik ko‘rsatkichlari hamda inson kapitalining rivojlanish darajasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘shishning barqarorligini ta‘minlashda, eng avvalo, investitsion faollikni oshirish muhim omil hisoblanadi. Xususan, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish, ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish iqtisodiy o‘shish sur‘atlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalar, ya‘ni ta‘lim va sog‘liqni saqlash sohalariga e‘tiborning kuchaytirilishi uzoq muddatli iqtisodiy o‘shishning muhim sharti hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot doirasida iqtisodiy o‘shishga ta‘sir etuvchi omillarni baholash uchun ekonometrik tahlil usullaridan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Xususan, ko‘p omilli regressiya modeli asosida yalpi ichki mahsulot (YIM) o‘shish sur‘atining investitsiyalar (INV), bandlik darajasi (EMP), eksport hajmi (EXP) va inflyatsiya darajasi (INF) kabi omillarga bog‘liqligi quyidagi umumiy ko‘rinishda ifodalanadi:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 INV + \beta_2 EMP + \beta_3 EXP + \beta_4 INF + \varepsilon$$

Mazkur model yordamida har bir omilning iqtisodiy o‘shishga ta‘siri miqdoriy jihatdan baholanadi hamda ularning ahamiyat darajasi aniqlanadi. Empirik natijalar shuni ko‘rsatishi mumkinki, investitsiyalar va eksport hajmi iqtisodiy o‘shishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatsa, yuqori inflyatsiya darajasi aksincha salbiy ta‘sirga ega bo‘ladi.

Barqaror iqtisodiy o'sishni prognozlash tizimini takomillashtirishda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Jumladan, vaqt qatorlari tahlili (ARIMA, VAR modellari), ssenariy asosida prognozlash hamda raqamli iqtisodiyot elementlaridan foydalanish prognoz aniqligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) asosida ishlab chiqilgan prognozlash tizimlari iqtisodiy jarayonlarni chuqurroq tahlil qilish imkonini yaratadi.

Shuningdek, iqtisodiy o'sishni barqaror ta'minlash uchun davlat tomonidan olib borilayotgan iqtisodiy siyosatning izchilligi, institutsional muhitning mustahkamligi va biznes yuritish sharoitlarining yaxshilanishi muhim omillardan hisoblanadi. Xususan, soliq tizimini soddalashtirish, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishga qaratilgan choralar iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O'zbekiston iqtisodiyotida barqaror o'sishni ta'minlash va uni prognozlash tizimini takomillashtirish kompleks yondashuvni talab etadi. Bunda iqtisodiy omillarni chuqur tahlil qilish, zamonaviy ekonometrik usullardan foydalanish hamda samarali iqtisodiy siyosatni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA. Mazkur tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston iqtisodiyotida barqaror o'sishni ta'minlash ko'p omilli jarayon ekanligi va u investitsiyalar hajmi, eksport salohiyati, bandlik darajasi hamda inflyatsiya ko'rsatkichlariga bevosita bog'liqligi aniqlandi. Ayniqsa, investitsion faollikni oshirish va eksportni diversifikatsiya qilish iqtisodiy o'sishning muhim drayverlari sifatida namoyon bo'ldi.

Shuningdek, ekonometrik tahlillar asosida iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi omillar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik mavjudligi isbotlandi. Bu esa iqtisodiy jarayonlarni ilmiy asosda baholash va prognozlash tizimini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy prognozlash usullaridan foydalanish, xususan, vaqt qatorlari tahlili va kompleks ekonometrik modellardan foydalanish iqtisodiy rivojlanish istiqbollarini aniqroq belgilash imkonini beradi. Shu bilan birga, institutsional islohotlar va samarali iqtisodiy siyosat yuritish barqaror iqtisodiy o'sishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

ILMIY-AMALIY TAKLIFLAR. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Iqtisodiy o'sishni baholashda kompleks ekonometrik modellardan (ko'p omilli regressiya, VAR, ARIMA) keng foydalanishni joriy etish zarur.
2. Investitsion muhitni yanada yaxshilash maqsadida xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini soddalashtirish va hududiy investitsiya dasturlarini kuchaytirish lozim.
3. Eksport salohiyatini oshirish uchun yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni rivojlantirish va yangi tashqi bozorlarni o'zlashtirish talab etiladi.
4. Inflyatsiyani maqbul darajada ushlab turish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur.
5. Prognozlash tizimiga zamonaviy raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlilini joriy etish orqali prognoz aniqligini oshirish mumkin.
6. Inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan investitsiyalarni ko'paytirish, ayniqsa ta'lim va ilm-fan sohasini qo'llab-quvvatlash barqaror o'sishning uzoq muddatli omili sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Todaro, M.P., Smith, S.C. Economic Development. — Pearson Education, 2015.
2. Blanchard, O. Macroeconomics. — Pearson, 2017.

3. Romer, D. Advanced Macroeconomics. — McGraw-Hill, 2019.
4. Gujarati, D.N. Basic Econometrics. — McGraw-Hill, 2020.
5. World Bank. World Development Indicators. — 2023.
6. International Monetary Fund. World Economic Outlook. — 2023.
7. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari. — 2022–2024.
8. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlari. — 2023.
9. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma’lumotlari. — 2023.
10. Acemoglu, D., Robinson, J. Why Nations Fail. — Crown Business, 2012.